

Webtool: Perspectieven op het koloniale verleden

Handleiding voor leerkrachten

Inhoudstafel

Handleiding voor leerkrachten	1
I. Praktische steekkaart.....	3
II. Tips.....	4
Stap 1: De interactieve tijdlijn.....	4
Stap 2: Het spel	5
De kolonisatie in één woord	9
De geografie van Congo	9
De personages van de kolonisatie	9
De verschillende stappen van de oefening.....	10
Keuze van de personages.....	10
De voorwerpen in de koffers.....	11
Moodboard	11
Nakijken en verzenden	12
III. En verder?	12
Creatieve expressie	12
Bewegend debat.....	13
Omgekeerd debat	14
IV. Om verder te gaan	15

I. Praktische steekkaart

	Doelgroep	Derde graad van het secundair onderwijs
	Aantal	Klasgroep
	Duur	2 uur (2 lestijden)
	Korte beschrijving	Webtool over de Belgische kolonisatie in Midden-Afrika en oefeningen om het huidige debat te begrijpen
	Leerdoelen	Creatieve inleiding of uitdieping van het thema van de Belgische kolonisatie in Congo aan de hand van het verhaal van personages die de kolonisatie hebben meegemaakt
	Materiaal	Een computer of een tablet met een internetverbinding per leerling of groepje leerlingen.
	Documenten om te downloaden	Document voor de leerlingen

II. Tips

Hoe deze tool gebruiken

Deze tool is bedoeld om de leerlingen onder te dompelen in de koloniale geschiedenis van België in Congo door hen uit te nodigen in de huid te kruipen van een aantal personages die op verschillende momenten tijdens de kolonisatie hebben geleefd. Op die manier kunnen zij inzien dat de ervaringen en verhalen heel verschillend waren, afhankelijk van wie er aan het woord kwam.

Het BELvue en Brainbugs hebben deze online tool ontwikkeld, als een aanpassing van de workshop [Perspectieven op het koloniale verleden](#) in het museum, en aanvullend bij een lessenreeks over de Belgische kolonisatie van Congo. Leerkrachten kunnen deze tool naar wens gebruiken. Maar wij bieden ter ondersteuning wel een aantal suggesties voor educatieve activiteiten.

Gebruiksaanwijzing

De leerlingen moeten beschikken over de tekst: "Webtool Perspectieven op het koloniale verleden - Document voor de leerlingen".

De leerlingen surfen naar de website https://brainbugs.be/perspectieven_koloniale_verleden/. Ze moeten klikken op "Start" of naar beneden scrollen naar het deel "Wat te doen?", dat uitleg geeft over de drie grote stappen in de activiteit.

Stap 1: De interactieve tijdlijn

Doel: De leerlingen situeren de gebeurtenissen in verband met de kolonisatie in de tijd en maken kennis met de grote gebeurtenissen van de Belgische kolonisatie in Midden-Afrika. Zo kunnen zij ook begrijpen welke impact die kolonisatie vandaag nog heeft in België en welke actuele vragen zij oproept.

Op de tijdlijn worden drieënveertig belangrijke data voorgesteld. Elke datum wordt geïllustreerd met een foto of een video. De leerlingen hoeven niet alles te lezen of te bekijken, want daar zullen ze niet genoeg tijd voor hebben. Ze moeten de tijdlijn overlopen en bekijken wat hen interesseert. Achteraf kunnen ze nog naar de tijdlijn terugkeren als ze dat wensen.

Het is belangrijk om de leerlingen te motiveren echt een deel van de video's en/of foto's te bekijken om actief te kunnen deelnemen aan de activiteiten die daarna aan bod komen.

De leerlingen kunnen op elk moment de tijdlijn verlaten om dingen op te zoeken op het internet over onderwerpen waar ze graag meer over willen weten.

Stap 2: Het spel

Opgelet: het spel kan worden gespeeld op een computer of een tablet, maar niet op een smartphone.

De leerlingen gaan onderduiken in het leven van een van de zeven fictieve personages die de Belgische kolonisatie in Congo hebben meegemaakt. Het spel verloopt in verschillende fasen.

Klik op "Speel het spel", en kies daarna je taal.

Beelden van de kolonisatie: photolanguage

Doel: Deze oefening biedt de kans om de leerlingen vragen te stellen over wat ze weten over de kolonisatie en over de huidige gevolgen.

Op het scherm zijn verschillende beelden te zien. Door met het vergrootglas te klikken, wordt het beeld groter en verschijnt er links een korte uitleg.

Om terug te keren naar de muur met alle beelden, moeten ze op het kruisje klikken.

Om een beeld te kiezen, moeten ze op het mandje klikken.

De leerlingen moeten een beeld kiezen dat volgens hen de kolonisatie voorstelt door erop te klikken en dan op het mandje te klikken.

Korte uitleg bij de foto's

	<p>De slachtoffers met afgehakte handen symboliseren het geweld van het bewind van Leopold II in Congo in de 19de eeuw. Dit fenomeen staat bekend onder de naam van "het schandaal van het rode rubber".</p>
	<p>Het beeld van koning Leopold II in Brussel werd beschilderd door antikolonialistische actievoerders om de misdaden aan te klagen die tijdens zijn heerschappij in Congo werden aangericht.</p>
	<p>Patrice Lumumba, de eerste premier van Congo in 1960, werd in 1961 vermoord door tegenstanders met de steun van de Belgische overheid.</p>
	<p>Koning Filip overhandigt een masker aan Félix Tshisekedi, het eerste kunstvoorwerp dat in de Belgische musea werd bewaard en nu aan Congo is teruggegeven.</p>
	<p>Diamant is een van de natuurlijke rijkdommen die in Midden-Afrika worden ontgonnen. Dankzij diamant uit Congo kon Antwerpen het wereldcentrum van de diamanthandel worden.</p>
	<p>Henry Morton Stanley was de eerste witte man die de Congostroom opvoer in opdracht van Leopold II.</p>

	<p>De Congolese bodem bevat alle chemische elementen uit het periodiek systeem van Mendeljev, ook de grondstoffen die nodig zijn voor de productie van elektronische apparaten.</p>
	<p>Het fresco "Porte de Namur – Porte de l'Amour" van Chéri Samba is een ode aan de diversiteit van de wijk Matonge in Elsene, een Brusselse buurt waar de Congolese gemeenschap graag samenkomt.</p>
	<p>Deze toeristische poster nodigt bezoekers uit om op reis te gaan naar Belgisch Congo. De okapi's versterken het beeld van een paradijselijke kolonie.</p>
	<p>De meanders van de Congostroom, de tweede langste waterloop van Afrika na de Nijl. Hij vergemakkelijkte het verkennen en ontginnen van dit uitgestrekte gebied.</p>
	<p>De Belgische chocolade dankt zijn goede reputatie aan de cacao-teelt in Belgisch Congo.</p>
	<p>Congolese soldaten in Kivu, een streek in het oosten van het land waar al jaren oorlog heerst.</p>

De kolonisatie in één woord

Doel: Mentale beelden over de kolonisatie oproepen.

De leerlingen kiezen één woord uit de volgende reeks, dat volgens hen het concept van de kolonisatie het beste weergeeft: *onderwerping / beschaving / racisme / verbetering / exploitatie / verovering.*

Ze verplaatsen dat woord naar het kader in het midden.

De geografie van Congo

Doel: De leerlingen laten nadenken over de geografie, doordat ze zich bewust worden van de immense oppervlakte van Congo, en hen informeren over de verschillende vormen van politiek bewind die het land heeft gekend, aan de hand van de veranderende plaatsnamen en vlaggen.

Als ze op het tv-toestel klikken, krijgen de leerlingen een duidelijker beeld van de geografische en politieke context. Om van scherm te wisselen, moeten ze op de knop rechts drukken. Er zijn drie schermen:

- Een vereenvoudigde kaart van het huidige Congo (die kaart zal opnieuw te zien zijn tijdens de volgende fase).
- Een lijst van de belangrijkste steden met hun vroegere en huidige naam.
- De vlaggen en data van de verschillende vormen van politiek bewind sinds 1885.

Om hen te helpen bij hun observatie, krijgen de leerlingen een aantal vragen waarvoor ze de antwoorden kunnen zoeken in de tijdlijn en op internet, voor, tijdens of na het spel.

Heb je de naam van deze steden al eens gehoord?

Hoe heet de hoofdstad?

Zegt de naam "**Zaire**" jou iets?

Hoe lang is de Congostroom?

Ken je de oppervlakte van Congo? Wat kun je zeggen over de verhouding met de oppervlakte van België en Europa?

De personages van de kolonisatie

Doel: Gegevens opzoeken en een tekst opstellen.

Vanaf hier moeten de leerlingen een fictieve maar geloofwaardige biografie maken van een personage dat de Belgische kolonisatie in Congo heeft meegemaakt.

Dit deel van het werk kan thuis gebeuren of tijdens een lesuur in een IT-lokaal.

Dit deel van de activiteit kan formatief worden geëvalueerd.

De verschillende stappen van de oefening

Keuze van de personages

De leerlingen moeten een personage kiezen waarvan ze een fictieve biografie gaan schrijven. Als leidraad hebben ze de "Handleiding voor het maken van een biografie" **nodig**, die hen helpt om een aantal vragen te stellen en de antwoorden daarop te zoeken in de koffers.

Er zijn zeven personages, elk met een korte beschrijving, die de leerlingen wat stof biedt waarmee ze hun verhaal kunnen opbouwen.

	<p>Sumbuli: Een vrouw die leefde tijdens de periode van de Onafhankelijke Congostaat. Zij maakte zowel de tijd van de slavenhandel mee als de periode van de dwangarbeid en het oogsten van rubber.</p>
	<p>Emilien: Een Belg die werd aangeworven door de 'Société des Chemins de fer congolais' (Congolesische Spoorwegmaatschappij) om mee te werken bij de aanleg van de eerste treinlijn in de Onafhankelijke Congostaat, tussen Matadi en Leopoldstad.</p>
	<p>Paul: Een Congolees soldaat van de Openbare Weermacht, het leger van Congo. Hij nam deel aan de veldtochten tegen het Duitse leger in Rwanda-Urundi en in Tanzania tijdens de Eerste Wereldoorlog.</p>
	<p>Zuster Marie-Pierre: Een katholieke missiezuster die in België geboren werd en naar Belgisch Congo kwam om zich bij een religieuze orde aan te sluiten en hulp te bieden aan de plaatselijke bevolking.</p>
	<p>Monique: Huisvrouw en moeder. Zij leerde Frans lezen en schrijven bij de missionarissen. Zij zorgde voor haar kinderen en haar huishouden terwijl haar man een bescheiden inkomen verdiende.</p>
	<p>Jacqueline: Een Belgische vrouw die getrouwd was met een jonge koloniaal. Na hun huwelijk in België reisden zij hem na 1945 achterna naar Belgisch Congo. Zij baatten er samen een plantage uit.</p>
	<p>Charles: Een jonge Congolees met belangstelling voor politiek. Aan het eind van de jaren 1950 kreeg hij de status van "évolué" en ijverde hij voor de onafhankelijkheid en tegen onrecht op basis van ras.</p>

De voorwerpen in de koffers

Op dit scherm zijn verschillende koffers te zien. Wanneer de leerlingen op een van die koffers klikken, wordt de inhoud zichtbaar. Elke koffer bevat verschillende soorten bronnen van informatie:

- video's
- foto's
- kaarten
- schriftelijke getuigenissen
- kranten
- Congolese schilderijen

Elk van die bronnen houdt verband met een of meer personages.

De elementen in de koffers moeten de leerlingen helpen om de biografie op te stellen.

Om na te gaan of de bronnen betrekking hebben op hun personage en om te bepalen of hun verhaal geloofwaardig is, moeten de leerlingen zich de juiste vragen stellen:

- Gaat het om de juiste periode?
- Gaat het om de juiste plaats?
- Is er een verband mogelijk tussen mijn personage en de gebeurtenis waarvan sprake is?
- Maakt de context het mogelijk dat mijn personage dat heeft meegemaakt?

Bijvoorbeeld: Als mijn personage een jonge Congolese vrouw in de jaren 1890 is, kon zij dan in Brussel aan de universiteit gaan studeren? Neen, want in die tijd was het voor Congolezen vrijwel verboden om naar België te komen, en er waren hoe dan ook bijna geen vrouwen aan de universiteiten.

De leerlingen mogen gebruik maken van de informatie uit de koffers, maar ook zelf dingen uitvinden of andere inlichtingen zoeken op internet. In dat geval moeten zij altijd de bronnen van hun informatie noteren. Ze mogen ook gebruik maken van de tijdlijn uit het begin van het spel.

Moodboard

Hier vinden we alle elementen die elke leerling tijdens het spel heeft verzameld. Nu moeten ze tijdens de laatste stap van de oefening in de huid kruipen van hun personage om een boodschap op te stellen. Ze moeten een boodschap bedenken die het personage had willen

delen met de wereld, zoals een getuigenis over zijn of haar leven, wensen voor de toekomst, een bedenking over de samenleving.

Nakijken en verzenden

Als de leerlingen klaar zijn met hun moodboard, vraagt de website hen om hun en ook jouw e-mailadres in te voeren. Jij krijgt dan alle antwoorden per mail toegestuurd, in de vorm van schermafbeeldingen.

De leerlingen krijgen ook een kopie van de e-mail in hun mailbox en kunnen op die manier nagaan of alles juist is verlopen. Ook bij hen wordt een schermafbeelding gedownload, voor het geval ze die opnieuw moeten versturen.

Op die manier heb je een overzicht van de keuzes van de leerlingen en ook van de boodschap van hun personage. De e-mail dient vooral om jou te verzekeren dat de leerlingen hebben deelgenomen aan het spel. Vergeet niet hen te vragen om je de "Handleiding voor het maken van een biografie" te bezorgen, als je een concreter beeld wilt hebben van de kwaliteit van hun werk.

III. En verder?

Hier zijn enkele voorbeelden van activiteiten om in de klas voort te werken rond het thema, in verband met de Webtool.

Creatieve expressie

De leerlingen moeten het leven van hun personage of een belangrijke episode in dat leven voorstellen, op een creatieve manier. Dat kan gebeuren in verschillende vormen:

- Rollenspel voor de hele klas: de leerlingen moeten in de huid van de personages kruipen om te praten over hun leven. Ze mogen accessoires en kostuums gebruiken en daarvoor inspiratie halen uit de foto's van de personages. Let echter op dat het geen karikatuur wordt: **het is niet nodig om "blackfaces"** te gebruiken of accenten na te bootsen.
- Een collage: op een poster van A3-formaat of groter maken de leerlingen een collage met oude foto's, knipsels uit kranten of magazines van vroeger en nu, beelden van internet, enz. Op die poster moeten ze het leven van hun personage weergeven en trachten een verband te leggen met een actueel thema dat te maken heeft met de kolonisatie.

- Congolese volksschilderkunst: de Congolese volkskunst is een bijzonder kunstgenre, dat gebruik maakt van jutedoek als ondergrond en soms handelt over historische onderwerpen in verband met de DRC. Er worden levendige kleuren gebruikt en de stijl is vrij eenvoudig om de boodschap duidelijk te laten overkomen. Elke leerling kan inspiratie halen uit een werk om zelf een schilderij te maken. Het voordeel is dat je geen perfecte tekenaar hoeft te zijn om de stijl na te bootsen.

Bewegend debat

Opgelet: je moet een voldoende grote ruimte voorzien, zodat de leerlingen kunnen bewegen.

Er ontstaat steeds meer debat over het thema van de kolonisatie: of het nu gaat om het teruggeven van Congolese kunstwerken, de toekomst van koloniale monumenten en plaatsnamen in de publieke ruimte, de hardnekkigheid van koloniale beelden en stereotypes of de vraag naar verontschuldiging en herstelbetalingen.

De soms heftige discussies bestaan vaak al jaren en nog zijn er geen oplossingen of compromissen in zicht. Tijdens het debat worden de leerlingen uitgenodigd om na te denken over die actuele vragen.

Onderdelen van het bewegend debat:

1. De klas staat in een rij in het midden van de zaal, met het gezicht naar jou toe. Dat is positie 0, "geen mening". De linkerkant van de zaal is de kant "neen/niet akkoord/tegen" en de rechterkant vertegenwoordigt de kant "ja/akkoord/voor".
2. Geef uitleg over het doel van dit debat: de andere leerlingen overtuigen van je eigen standpunt, leren nadenken over andere standpunten en proberen die te begrijpen.
3. Eerste vraag: om een verband te leggen met hun werk en om hen te laten begrijpen hoe de activiteit werkt, moeten de leerlingen een standpunt innemen over de volgende vraag:

"Denk je dat jouw personage tevreden was om in Congo te wonen tijdens de koloniale tijd?"

4. De leerlingen die "ja" antwoorden, gaan rechts staan. De leerlingen die "neen" antwoorden, gaan naar links. Vraag of er leerlingen zijn die hun keuze willen toelichten. Er is niet noodzakelijk veel debat, maar de leerlingen begrijpen op die manier wel de dynamiek van de activiteit.
5. Geef daarna een aantal bewust dubbelzinnige of controversiële stellingen. De leerlingen nemen dan in stilte hun plaats in: "voor/akkoord" of "tegen/niet akkoord". Ze mogen niet in het midden blijven staan.

De stellingen:

- De kolonisatie is echt voorbij
  - De objecten en kunstwerken die in Congo zijn meegenomen, moeten allemaal worden weergegeven
  - De standbeelden van Leopold II moeten vernietigd worden
  - De standbeelden van Leopold II moeten verwijderd worden
  - De kolonisatie heeft ook positieve aspecten gehad
  - De kolonisatie was positief
  - De dekolonisatie was een goede zaak voor de voormalige kolonies
6. Vraag leerlingen die dat willen om hun argumenten te geven. De leerlingen mogen van plaats wisselen als hun mening verandert door de argumenten van de anderen. Het feit dat ze fysiek van plaats mogen wisselen, wijst op het belang van de kwaliteit van de argumenten om een standpunt te verdedigen.

Deze activiteit biedt de leerlingen niet enkel de kans om een mening te vormen, die te veranderen en argumenten aan te brengen, maar ook om te begrijpen dat dubbelzinnige formuleringen soms anders kunnen worden verstaan.

Het is belangrijk dat je zo weinig mogelijk tussenkomt in de debatten, om de leerlingen hun argumenten te laten ontwikkelen. Je mag bijsturen als de leerlingen historische feiten naar voren brengen die niet kloppen, of als bepaalde woorden buiten het aanvaardbare kader van een debat vallen (racisme, seksisme, enz.)

Omgekeerd debat

Wanneer de leerlingen hun mening hebben kunnen uitdrukken over een van de stellingen tijdens het bewegend debat, kun je de discussie voortzetten met een omgekeerd debat. Het is de bedoeling dat de leerlingen argumenten zoeken voor het standpunt dat niet het hunne is.

1. Voorbereiding: elk team (de "voors" en de "tegens") krijgt drie minuten de tijd om argumenten voor te bereiden om zijn nieuwe standpunt te verdedigen. De leerlingen **mogen in duo's werken tijdens deze voorbereiding**. De argumenten moeten zo precies mogelijk zijn en mogen geen veralgemeningen inhouden.
2. Eerste ronde van het debat: elk team krijgt drie minuten om zijn argumenten naar voren te brengen. Wanneer het ene team spreekt, neemt het andere notities, want het moet daarna tegenargumenten zoeken.
3. Voorbereiding: elk team probeert argumenten te zoeken om die van het andere team te weerleggen.

4. Tweede ronde van het debat: elk team krijgt drie minuten om zijn tegenargumenten naar voren te brengen.
5. Facultatief: derde ronde van het debat: elk team bereidt argumenten voor die het andere team niet heeft vermeld (3') en er begint een pingpongdebat: elk team mag telkens één argument geven tot er geen argumenten meer te geven zijn.
6. Uiteindelijke keuze: alle leerlingen kiezen hun uiteindelijke standpunt: voor of tegen.

IV. Om verder te gaan

Het BELvue heeft een aantal didactische tools ontwikkeld voor leerkrachten of om met de leerlingen in de klas te gebruiken.

Het theoretisch dossier biedt inzicht in de geschiedenis van de Belgische kolonisatie in Midden-Afrika, legt tegelijk een verband met de actualiteit en reikt bronnen aan om mee aan de slag te gaan in de klas.

De didactische steekkaarten handelen over vijf actuele onderwerpen in verband met het koloniale verleden van ons land en bieden de leerlingen de kans om bronnenmateriaal te analyseren, zich te informeren over de debatten in dat verband en hun eigen mening te vormen.

Deze documenten zijn gratis te downloaden op de website van het BELvue: [De Belgische kolonisatie in Midden-Afrika: historisch dossier en didactische steekkaarten](#).